

Flygvapnets flygflottiljer

F 13 Kungl Bråvalla flygflottilj

Av LENNART ANDERSSON

Flygkrigets utveckling under andra världskriget visade att behovet av jaktflyg var större än man dittills trott och därför började man planera för att Flygvapnet skulle få en fjärde jaktflottilj utöver F 8, F 9 och F 10. Ett principbeslut togs om detta av riksdagen i juni 1941 och som förläggningssorter nämndes Norrköping, Umeå och Söderhamn. Slutgiltigt besked kom den 26 juni 1942 och då bestämdes att den nya flottiljen skulle ligga i Sörby nära Norrköping. Ett 1 000 x 1 100 meter stort flygfält byggdes mellan juni 1942 och september 1943, men hela fältytan var inte användbar förrän 1945. Kungl Bråvalla flygflottilj (F 13) sattes

Ett exemplar av P 1 Sparmannjagaren blev i juli 1943 flottiljens första flygplan. Den ensitsiga P 1 hade konstruerats på 1930-talet som övningsflygplan och byggdes av Sparmanns Flygplansverkstad. Andra "udda" flygplanstyper som fanns på F 13 var bland annat en Gloster J 8 Gladiator och som lån fanns en P 7, vilket var typbeteckning för prototyperna till Saab B 17. Motorstart på gång inför nyfiken publik.

upp där den 1 juli 1943 med Lage Thunberg som chef.

Som första flygplan fick F 13 överta en P 1 Sparmannjagare från F 8 i juli 1943 och i oktober/november kom en J 8 Gladiator och som lån en P 7, det vill säga en av prototyperna till Saab B

År 1976 inleddes en ny era för F 13 när en av flottiljens divisioner blev spaningsdivision och utrustades med SF 37 och SH 37 Viggen. I krig skulle F 13 organisera två spaningsdivisioner. Snygg bild av SF 37 F 13-04.

17, den senare utan motor som instruktionsmateriel. I maj 1944 följde en Sk 11 Tiger Moth och en Northrop B 5, samt lite senare ytterligare fem B 5 som skulle användas för målbogsering och instrumentflygning. I början av 1945 fick man två Sk 12 Stieglitz och i slutet av året tre

Foto F 13 kamratförening

Tidigt 1945 kom två stycken Sk 12, det vill säga Focke-Wulf Fw 44J Stieglitz, till F 13 för att användas som sambandsflygplan. F 13-86 (5786) fanns kvar till i juli 1946. Det sista av sammanlagt fyra flygplan av denna typ fanns kvar till 1953, då det överlämnades till Norrköpings flygklubb.

vardera av North American Sk 14 och Klemm Sk 15.

Precis som på andra flottiljer bedrevs segelflygning på F 13 med två Se 102 Grunau Baby som levererades redan 1942. 1943–1944 utökades flygplansbeståndet med två Se 103 Kranich och tre Se 104 Weihe. En av de båda G 101 (SG 38) som man byggt på sedan 1942 blev också klar och den andra blev färdig 1946. Några jaktplan att utrusta den nya flottiljen med fanns ännu inte, men i oktober 1943 lån-

ades tre Fiat J 11 från F 9 och i maj 1944 hade man en hel division med J 11 till låns. De flögs dock mest på Säve av F 13-personal.

F 13:s första egna krigsflygplan blev J 22 och mellan juli 1944 och mars 1945 levererades 46 exemplar till Norrköping. Flottiljen utsågs vid denna tid till att bli den första som gick över till jetflygplan och åren 1946–1947 byttes därför J 22 mot J 28A Vampire. 1951–1952 var det dags för övergång till nästa generation jet-

jaktplan, J 29A Tunnan. Hemmabasen i Norrköping var utrustad med bergshangar och F 13 hade länge fredsbasen som utgångsbas i krig, men från 1956 hade en av divisionerna i stället Hässlö och senare Malmen som krigsbas.

Under många år ansvarade F 13 för detachementet F 13G på Visby flygplats och därifrån flögs många av Flygvapnets insatser inom incidentberedskapen. Visby var dock aldrig tänkt att användas som ordinarie bas i krigsplanläggningen. F 13 var

FFVS J 22 blev F 13:s första krigsflygplan och åren 1944 och 1945 levererades 46 exemplar till flottiljen. Eftersom F 13 redan 1946 började ta emot de första jetjaktplanen av typ J 28A Vampire blev tiden med J 22 kort.

Foto F 13 kamratförening

också en av de flottiljer som var ansvarig för luftvärnsrobotsystemet Rb 68 Bloodhound. Mellan åren 1965 och 1974 fanns på F 13 en robotdivision som i krig skulle sätta upp två robotgrupper med grupperingsplatser närmare kusten. 1974 organiserades divisionen om till robotbataljon och den fanns kvar tills den drogs in den 30 juni 1978.

Ombeväpning från J 29A till J 35A Draken 1960–1962 innebar en förändring i baseringsfilosofin. Flygplanet begränsade räckvidd gjorde att de divisioner som använde denna version måste baseras närmare kusten. F 13 fick 1960 Brävalla, Malmslätt och Norrköping-Kungsängen som krigsbaser, men redan året därpå flyttades Malmslättsdivisionen till Nyköping. Den kom sedan tillbaka till Brävalla när versionen J 35D ersatte J 35A 1963–1964 och redan 1965–1967 gick man över till J 35F. Då hade alltså två av divisionerna fortfarande Brävalla som krigsbas, men snart flyttades den ena av dem till Uppsala. Från 1966 laborerade man i krigsplanläggningen med halva divisioner för F 13 och då användes baserna Brävalla, Kungsängen, Saabs flygfält i Linköping, Malmslätt och Uppsala.

Den 30 juni 1974 fick F 13 ansvaret för flygbasen Malmen och detachementet F 13M bildades. Samtidigt övertogs de transport- och signalspaningsflygplan som var baserade där: tre Tp 79 (DC-3), fyra Tp 83 Pembroke, en Tp 52 Canberra och två Tp 85 Caravelle. Målflygdivisionen med sex J 29F Tunnan och 24 J 32B Lansen övertogs också. De flesta av J 32B-planen modifierades senare till J 32D och störversionen J 32E. Med dessa flygplan utfördes målbogsering och målflygning från bland annat Fällforsbasen i Västerbotten. Dessutom användes 15 inlånade SK 60 och dessa flygplan ingick fram till 1984 i den lätta attackdivision som F 13

Två Sk 16 North American Texan/Harvard från F 13. Det grönmalade flygplanet har ännu inte fått något nummer målat på fena/sidroder. Anledningen till att Sk 16 kamouflagemålades var att de ingick i krigsorganisationen som sambandsflygplan. Flottiljen fick sina första sex Sk 16 i slutet av 1948.

Under åren 1946 och 1947 levererades 70 stycken de Havilland J 28A Vampire till F 13. De var Flygvapnets första jetflygplan och versionen J 28B kom att anskaffas i mycket stort antal. 1951–1952 ersattes J 28A av J 29A Tunnan på F 13.

En av de Sk 50 Safir som fanns på F 13. Dessa före detta skolflygplan var kamouflagemålade av samma orsak som Sk 16 – att de ingick i flygvapnets krigsorganisation. Det blir ett motstridigt budskap med de orangefärgade fälten, som skulle göra flygplanet lättare att se, men de skulle ha målats över i krig. Nu för tiden är ju även den blågula nationalitetsbeteckningen nedtonad och färglös.

Norrköpingsbasen var utrustad med berghangar och F 13:s divisioner hade länge fredsbasen som utgångsbas även i krig. Detta gällde när J 29A Tunnan kom i tjänst 1952. Från 1956 hade en av de tre divisionerna Hässlö och senare Malmslätt som krigsbas. På kärnan finns bland annat den "munkorg" som sattes framför luftintaget i nosen för att inget skulle sugas in där i samband med motorkörning på marken.

ansvarade för i krigsorganisationen. Den hade Heden som krigsbas.

År 1976 inleddes en ny era för F 13 i och med att en division blev spaningsdivision och gick över till SF 37 och SH 37 Viggen. Eftersom flygspaningens resurser behövde spridas över hela landet medförde detta återigen en förändring av utgångsbaser. De två spaningsdivisioner som skulle organiseras i krig hade från 1977–1978 Bråvalla och Uråsa, från 1979 Bråvalla och Uppsala, som utgångsbaser. Av de båda jaktdivisionerna blev den ena utrustad med JA 37 Viggen 1980 medan den andra drogs in 1981. De två Viggendivisionerna överfördes till sist till F 10 respektive F 17 i juni 1993. I juni samma år övertogs Malmendetachmentet av F 16 och då fanns där tre J 32B, fem J 32D, 13 J 32E och de två TP 85. Även Gotlandsdetachmentet övertogs av F 16. Flottiljen F 13 avvecklades den 30 juni 1994.

I och med övergången till J 35A Draken fick F 13 Bråvalla, Malmslätt och Kungsängen som krigsbaser. J 35D ersatte J 35A 1963–1964 och 1965–1967 gick man över till versionen J 35F. Här har ett Drakenplan inte kunnat stanna i tid utan åkt in i "ryssjan" som förhindrar att ett flygplan åker ut i terrängen och havererar.

Läs vidare:

Bråvallavingar: berättelsen om F 13 – en flygflottilj under 50 år, 1993.

Lennart Andersson är "jämte i förskingringen" (Uppsala). Han har skrivit ett 20-tal böcker och hundratals artiklar om flygets historia i svensk och utländsk fackpress. Intresseområden: svenskt flyg, speciellt under kalla kriget, tyskt flyg under mellankrigstiden, särskilt Junkers, flyget i Kina före 1937 och i Sovjetunionen 1917–1941, tidigt flyg i länder som Iran, Jemen med flera.

Flygplanstyper som tillhört F 13

- B 5, B 17
- J 8, J 22, J 28, J 29, J 32, J 35, JA 37
- P 1
- SF 37, SH 37
- Sk 11, Sk 12, Sk 14, Sk 15, Sk 16, Sk 50
- Tp 45, Tp 79, Tp 83, Tp 85
- G 101, Se 102, Se 103, Se 104

Foto F 13 kamratförening